

ELINA SAARINEN

Kun kunta siirtyy sopimusperusteisesta jätteenkuljetuksesta kunnan kilpailuttamaan jätteenkuljetukseen, kato käy paikallisissa jätehuoltoyrityksissä. Yritykset ajautuvat konkurssiin, lopettavat toimintansa kokonaan tai siirtyvät jätteenkuljetusalalta muille toimialoille.

”Keskimäärin 0,4 yritystä kunnassa lopettaa, kun vaihdetaan pois sopimusperusteisesta järjestelmästä. Karkeasti sanottuna tämä merkitsee, että jos 100 kuntaa vaihtaa sopimusperusteisesta kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen, 40 yritystä lopettaa toimintansa”, tiivistää Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen VATTin erikoistutkija **Janne Tukiainen** alustavat tulokset tuoreesta tutkimuksesta.

Tuloksista käy ilmi myös toinen mielenkiintoinen seikka. Kun kunta kilpailuttaa jätteenkuljetukset, asukkaiden maksamat jätemaksut laskevat voimakkaasti verrattuna siihen, että asukkaan jäteasiat tyhjenetään sopimusperusteisessa järjestelmässä.

Scanstockphoto

”Kunnat pystyisivät tekemään kuljetusten kilpailutuksen paremmin.”

Kuljetushommat monelta jäteyritykseltä

Tutkimus sen kertoo: kun jätteiden kuljetusjärjestelmä muuttuu kunnan kilpailuttamaksi, jäteyritysten lukumäärä kunnassa vähenee. Toisaalta asukkaiden jätemaksut laskevat.

HUOLI TUTKITIIN

VATT lähetti marras-joulukuussa kyselyn noin 90:lle ympäristöhuoltoalalla toimivalle yritykselle ja alueellisille jätelaitoksille. Tarkoituksena oli selvittää, mitä tapahtuu jätehuoltoyrityksille, kun kunta vaihtaa sopimusperusteisesta kunnan keskitetysti kilpailuttamaan jätteenkuljetukseen. Lisäksi selvitettiin järjestelmän yhteyttä asukkaiden maksamiin kuljetushinnoihin.

Tutkimuksen tilasi ympäristöministeriö, joka tahtoi faktatietoja kuljetusjärjestelmien vaikutuksista markkinoihin jätelain kokonaisuudistusta varten.

Vielä kesällä ympäristöministeri **Paula Lehtomäki** puhui sen puolesta, että sopimusperusteinen jätteenkuljetus poistettaisiin kokonaan Suomen uusittavasta jätelaista. Jätealan yrittäjät kuitenkin vastustivat ajatusta.

Huolena oli, että kunnallinen järjestelmä vaarantaisi yritysten liiketoimintaedellytykset. Siksi asia päätettiin tutkia.

Sopimusperusteisessa järjestelmässä kiinteistönomistajat tekevät itse sopimuksen suoraan jätehuoltoyrityksen kanssa kiinteistöjen jätteiden tyhjentämisestä ja kuljettamisesta. Kun-

nan järjestelmässä kunta tai kunnallinen jätehuoltoyritys kilpailuttaa keskitetysti alueensa jätteenkuljetukset asukkaiden puolesta yleensä kolme- tai viisivuotuisina alueellisia urakoina.

KIIREELLÄ VALMIIKSI

VATTin erikoistutkija Janne Tukiainen kertoo, että tutkimuksen aikataulu oli todella tiukka. Väliraportti oli saatava jätelain kokonaisuudistusta valmistelevan JÄLKI-työryhmän käyttöön jo vuoden vaihteessa. Tukiainen

loppuivat äjältä

muistuttaakin, että tulokset ovat tässä vaiheessa alustavia, sillä raportin kaikkia taustamuuttujia ja epävarmuustekijöitä ei ole vielä ehditty kokonaan analysoida. Loppuraportin pitäisi olla valmis helmikuun lopussa.

”Kovin suuria johtopäätöksiä en tämän väliraportin tulosten perusteella lähtisi vielä tekemään, mutta olen kyllä kohtalaisen luotavainen, että päätulokset pitävät paikkansa”, hän sanoo.

LOPETTANEITA TAVOITELTIIN

Tutkijat aikovat vielä varmistaa, että Kuntaliiton antamat tiedot kuljetushinnoista ovat vertailukelpoisia eri järjestelmissä ja sen, miten muutamat taustamuuttujat, kuten kaatopaikan etäisyys kunnan keskustasta, vaikuttavat kuljetushintoihin. Tulosten varmentamiseksi täytyy vielä käyttää yritysrekisteriaineistoa.

Tutkijat ovat käyttäneet tilastollisia menetel-

Pienet kuljetusyrittäjät eivät aina pärjää keskitetyissä jätteenkuljetuksen kilpailutuksissa, vaan joutuvat laittamaan hanskat naulaan.

miä ja verranneet kahdesta eri lähteestä – jätelaitoksista ja yrityksistä – saamiensa tietoja keskenään varmistaakseen, että tulokset ovat luotettavia.

”Suurin ongelma oli se, että emme voineet tavoittaa yrityskyselyllä niitä yrityksiä, jotka olivat lopettaneet toimintansa. Onneksi jätelaitokset tiesivät myös lopettaneiden yritysten lukumäärät”, Tukiainen sanoo.

Ympäristöyritysten Liiton jäsenyrityksistä kyselyyn vastasi 30 yritystä, noin kolmasosa niistä, joille kysely lähetettiin. Kyselyssä oli mukana noin kaksisataa kuntaa ja tiedot kattoivat neljän vuoden ajanjakson. Tässä ajassa kuljetusjärjestelmänsä sopimusperusteisesta kunnan kilpailuttamaan oli ehtinyt vaihtaa niin moni kunta, että aineisto riitti hyvin vaikutusten arviointiin.

”MARKKINA EIVÄT TOIMI”

Erikoistutkija Janne Tukiainen sanoo, että päätulokset ovat käyneet tutkimusaineistosta jo hyvin selvästi ilmi.

”On useita kuntia, joissa markkinat vaikuttavat toimivan huonosti sopimusperusteisessa järjestelmässä. Etenkin pienissä kunnissa on syntynyt paikallisia kuljetusyrittäjien monopoleja, jotka nostavat hintoja”, hän toteaa.

Tukiaisen mukaan tulokset viittaavat siihen, että on yrityksiä, jotka toimivat tehottomasti ja eivät siten enää pärjää kilpailussa, kun kunta kilpailuttaa urakat keskitetysti. Osa lopetuksista voi johtua muistakin syistä, kuten siitä, että kilpailuttaminen koetaan vaikeaksi tai epärealistiseksi.

”Kunnan kilpailuttama järjestelmä näyttäisi olevan veronmaksajan kannalta parempi, sillä siinä hinnat ovat alhaisemmat. Mutta tässä tutkimuksessa ei selvitetty palvelun laatua.”

KUNNAT SUOSIMAAN PAIKALLISIA YRITYKSIÄ

Tutkimusaineiston perusteella Tukiainen sanoo, että on olemassa keinoja, joilla voitaisiin lähteä tavoittelemaan sekä alhaisia hintoja asukkaille että parempia liiketoimintaedellytyksiä pienille jätehuoltoalan yrityksille.

”Kunnat pystyisivät tekemään kuljetusten kilpailutuksen paremmin niin, että järjestelmä suosisi paremmin pieniä paikallisia yrityksiä. Siitä syntyisi kilpailua ja samalla paineita iso- ja kansallisia toimijoita kohtaan, mikä laskisi yleistä hintatasoa.”

Tukiaisen mukaan kunnan voisivat esimer-

kiksi antaa paikallisille pienyrityksille selkeän edun tarjouksia vertaillessaan. Näiden hintoja voitaisiin vertailutilanteessa pitää vaikkapa 10 prosenttia alhaisempina kuin ne oikeasti ovat. Toinen vaihtoehto olisi, että yksi yritys voisi saada maksimissaan 40 prosenttia kunnan kuljetusurakoista, jolloin useammalle toimijalle jäisi markkinoita.

*”Sopimus-
perusteinen
järjestelmä
ei säily laissa
sellaisena kuin
sen nyt on.”*

SOPIMUSPERUSTEINEN EI SÄILY NYKYMUOTOISENA

”Kuljetuksia kilpailuttava kunta voisi miettiä, miten pitkät sopimuskaudet kannattaa kilpailuttaa, kuinka sopimuksia kierrätetään ja miten suuria ovat urakka-alueet.”

Jätelain kokonaisuudistusta valmisteleva JÄLKI-työryhmä on saanut VATTin tutkimuksen väliraportin käyttöönsä. Työryhmä keskusteli tutkimuksen johtopäätöksistä kokouksessaan 29. tammikuuta.

JÄLKI-työryhmän sihteeri, ympäristöministeriön neuvotteleva virkamies **Riitta Levenen** sanoi ennen kokousta *Uusiouutisille*, että työryhmä pohtii yhä monenlaisia vaihtoehtoja kuljetuskysymyksissäänkin.

”Jos sopimusperusteinen järjestelmä jäisi lakiin, se ei missään tapauksessa säilyisi sellaisena, kuten se nyt on. Nykyisessä järjestelmässä on paljon puutteita, esimerkiksi valvonta on mahdotonta. Kuljetusyrityksille ja kunnille tulisi joka tapauksessa lisävelvoitteita”, Levenen ennakoii.

”Epätäydellinen kilpailu on alalla ilmeistä. Meidän on pohdittava, miten kilpailutusta voisi tukea, jotta kilpailu toteutuisi paremmin. Keinot siihen ovat erilaisia sopimusperusteisessa ja kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa. Tarvittaisiin lisätutkimusta, miten kunnan järjestelmällä voisi paremmin tukea yritysten toimintaa”, Levenen sanoo.

Ympäristöministeriö on pyytänyt JÄLKI-ryhmältä esitystä uudeksi jätelakiin helmikuun loppuun mennessä.